

Osobní archiv (29)

V jistém stádiu sběratelství přijde rozhodnutí "vystavovat". K usměrnění této bohulibé činnosti slouží výstavní řády a hlavně připojené směrnice. Nevím, jak to chodí dnes, ale v 80. letech se připojila ke schválenému výstavnímu řádu poštovní historie a celin i směrnice, kterou vypracovala federální komise KPHC SČSF (její jurymanská sekce). Vystavovatele jsme vedly na výstavy v tomto duchu.

I když od data vypracování uplynulo skoro 40 let, je tento materiál prospěšný a stále živý, i když s něčím lze nesouhlasit. Minimálně objasňuje různé výrazy a směřuje vystavovatele k lepším exponátům. Tento text z roku 1987 jsme objevili a uchovávali jej v archivu jako obrázek doby, jak se sběratelství poštovní historie a celin v té době u nás vyvíjelo.

Text k celinám někdy příště. To ještě byla doba, kdy gesci nad nimi měla naše komise PHC.

Historický text doplňuji několika ukázkami z mé sbírky coby ilustrace k textu. Zachycují různé poštovně historické artefakty několika časových období.

Směrnice k Oborovému řádu SČF pro budování a hodnocení
poštovních historických exponátů

Tyto směrnice upřesňují a vyvětlují některá ustanovení Oborového řádu SČF pro budování a hodnocení poštovních historických exponátů (dále jen OŘ-PH) a spolu s ním jsou závazné pro sběratele, vystavovatele a jurymany. Slouží především ke sjednocení zásad pro budování a hodnocení soutěžních exponátů. Rovněž všechna ustanovení OŘ-PH a směrnice k němu vydané jsou plně závazné pro vystavovatele a jurymany poštovních historických exponátů.

K odst. 1.2 OŘ-PH

OŘ-PH je platný pro výstavy všech stupňů pořádané SČF nebo pod jeho záštitou a za jeho podpory a pro hodnocení exponátů se bez ohledu na charakter (stupeň) výstavy provádí podle stejných měřítek. Z toho vyplývá, že optimální a jednotnou aplikaci OŘ-PH a těchto směrnic má být dosaženo toho, aby obsahově stejný exponát byl na různých výstavách hodnocen shodně, maximálně s tolerancí jednoho hodnoticího stupně (viz. odst. 5.3 OŘ-PH).

K odst. 2.2. OŘ-PH

Poštovní historickým soutěžním exponátem je soubor vhodně vybraných dokladů, který ucelenou formou dokládá určitou poštovní činnost v časovém, územním, nebo věcném vymezení a to způsobem generálního, specializovaného nebo studijního zpracování.

- Forma generálního uspořádání obvykle dokládá takovou činnost základními doklady, které se v podstatě rovnají zá-

- 2 -

kladním katalogovým údajům, jsou-li k dispozici, nebo údaje, které by se předpokládaly, kdyby takové katalogy byly k dispozici.

- forma specializovaného uspořádání předpokládá hlubší členění než základního třídění dokladů, jak je uvedeno u formy generálního uspořádání,
- forma studijního uspořádání a zpracování předpokládá dokumentaci v maximálně možném způsobu utřídění a obměnách, k nimž docházelo v poštovním provozu.

Exponát v libovolném stupni specializace má být zpracován co nejkomplexněji, t.j. má především obsahovat co nejúplnější a profesionálně vyvážený výběr kvalitních dokladů. Způsob jejich zpracování, prokázání znalosti i úprava celého exponátu pak dovolují posoudit jak jeho význam (odst. 4.4 OŘ-PH), tak osobní tvář přínos vystavovatele (odst. 2.1 OŘ-PH).

K odst. 3.2 OŘ-PH

Za vhodný filatelistický materiál se považuje celistvost jak poštovní, tak sběratelsky účelová. Poštovní účelová je taková celistvost, která vznikla prostou potřebou poštovního provozu bez patrného sběratelského záměru a výši frankatury proto zpravidla odpovídá poštovním tarifům platným v příslušné době.

Sběratelsky účelová je taková celistvost, jejíž vznik byl motivován kromě dokumentace poštovní přepravy i respektováním dalších funkcí poštovní ceny, nerozhoduje tedy zda jde o celistvost tarifně ohrančenou nebo přeohrančenou.

nou, rozhodující je, zda byla, či mohla být řádně přepravena.

Nejhodnotnějším dokladem poštovního použití proto i zde zůstává poštovní účelový doklad. Význam a hodnocení sběratelsky účelových celistvostí je nutno opět opírat především o řadu jejich nezastupitelnosti v exponátu.

Od obou shora uvedených kategorií se liší tzv. "mache", t.j. materiál, jehož zmyslem je uvést sběratele v omyl. Jde o takové doklady, které nemohly existovat, nebo které předstírají něco, co se nestalo. Za mache nutno považovat i záměrnou činnost, zaměřenou na omyl či nedostatek v chodu poštovní služby (např. celistvosti "vyplacené" nálepkami, či jiná, v rozporu s poštovními předpisy vzniklé kuriozity.

Podle povahy "mache", která má zpravidla charakter částečného pádělku, jury nařídí buď označení objektu jako padělek, nebo k jeho existenci v exponátu příslušně snížením hodnocení při aplikaci kritérií "význam", "znalosti" a "vzácnost".

Mapy a vyhlášky (jen originály) jsou průvodním materiálem a mohou být exponátu uplatněny v zcela omezeném rozsahu, mohou-li být přínosem pro takový exponát. Tabulky a přehledy, např. typologie razítek nepatří do exponátu, jsou záležitostí monografického zpracování. Je možné uplatnit např. překreslená razítka přímo vedle vystavených dokladů takových druhů poštovních služeb, u nichž je všeobecně známa zhoršená kvalita tisků jejich razítek (např. válečná období).

K dat. 3.3 OR-PR

Peštovně historický soutěžní expozit je soubornou ukázkou vhodně vybraných dokladů poštou prošlých (včetně poštovních použitých známek) dokumentujících hloubku a členitost rozsahu činnosti pošty nebo jí poskytovaných služeb za použití:

- celistvostí z období předznámkového, psaní nevyplacená, vyplacená z poloviny nebo zcela vyplacená, psaní služební (ex off), doporučená, spěšná (Citta), peněžní, doklady o přepravě zavazadel a balíků a pod., pokud vyjmenované a podobné doklady přicházely v úvahu,
- celistvostí z období známkového v rozsahu služeb uvedených pro období předznámkové, pokud ještě přicházely v úvahu, nebo naopak byly s rozšiřujícími se formami poštovních služeb uváděny v život, navíc v kombinaci různých druhů použitých známek (výplatní, novinové, doplatní ap.) včetně vícenásobných, barevných či snížených frankatur jak v přepravě vnitrostátní, tak i přes hranice státu,
- celistvostí dokumentujících způsob přepravy, jako jsou silniční, vodní - lodní a železniční přeprava či přeprava vzduchem (talóny, letadla) opět v členění rozsahu služeb poskytovaných v rámci takového druhu dopravy,
- poštovní razítka od doby předznámkové se současností v členění podle způsobu jejich použití či určení (dení, podací, příchodí, překládkové, tranzitní, příležitostná, propagační apod.), razítka strojová jako výsledek snahy o mechanizaci poštovního provozu včetně tisků výplatních strojů jako

- kombinace naznačené známky (pseudoznámky) a pečacího razítka at již peštovních úředů nebo oprávněných fyzických nebo právnických osob, utříděných podle tvarů, rozlišovacích znaků, jejich případných úprav s ohledem na peštovní, národnostní, jazykové nebo státoprávní poměry včetně výskytu odchylných barev buď na celistvostech nebo vhodné účelově velených výstřižcích (v omezené míře) včetně razítek přídavných, pomocných, sloužících peštovnímu provozu (posledně jmenovaná výlučně na celistvostech),
- doklady z období mimořádných poměrů, jako jsou vojenské a polní pošty, pošta válečných zajatců a internovaných osob apod., v rozsahu platnými předpisy poskytovaných služeb včetně případných úředních tiskopisů (celin), dopisnice, psaní, doporučené a peněžní zásilky, telegramy, balíky, zásilky cenzurované od poštovního a naopak zásilky podrobené poštovním poplatkům apod.,
- doklady dokumentujících výkonů dohládací služby - cenzury poštovních zásilek v dobách mimořádných (listovní zásilky, telegramy, balíky apod.), podle způsobu jejího provádění
- cenzura vojenská, civilní, politická, devizová apod., uvnitř státu i přes hranice států, vyznačovaná ručně, razítky, cenzurními pečetkami apod.,
- celistvosti dokumentujících vývoj poštovních tarifů v určitém časovém sledu, období měnových referenčních inflací,
- celistvosti dokumentujících vývoj zápisných (doporučených a peněžních) zásilek: pokud je tento druh poštovní služby na zásilkách vyznačován ručně či otisky razítek, pak vylučně na celistvostech, jednalo-li se o použití nálepek, pak i

SČSF 779/37

- zde je vhodné dávat přednost celistvostem před nálepkami smytými,
- celistvosti dokumentujících zvláštní služby, jako jsou např. služební a kurýrní služba v rozsahu pro ni platných předpisů,
- doklady dokumentujících rozvoj mechanizace a automatizace poštovního provozu včetně zkušebního provozu a použitých tiskopisů určených pro tento zkušební provoz,
- doklady dokumentujících havárie poštovní dopravních prostředků (katastrofální pošta),
- jiných dokladů dokumentujících další služby poštovního provozu včetně povolených nebo dodatečně uznaných soukromých pošt nebo dopravních či spedičních firem, které jsou podle platných předpisů k takové činnosti oprávněny.

K odst. 3.4. ČS-PH

Exponáty, které jsou svým pojetím propagací fašismu, jsou z výstavování na výstavách v ČSSR vyloučeny.

K odst. 3.5 ČS-PH

Poštovní historický exponát má mít jasnou koncepci, písemnou formou vyjádřenou názor vystavovatele na úvodním listu (např. nástin vývoje nebo provozu poštovních služeb, charakteru studie razítek), následně doloženou co nejvhodnějšími filatelistickými materiálem. V exponátu se nemá opakovat, co je uvedeno v úvodním listu, průvodní text dokladů nemá být popisem toho, co je na první pohled patrné z vystavených dokladů.

SČSF 779/37

K odst. 3.6 OR-PH

Vystavený materiál - celistvosti, případně výstřihy, pokud jsou funkčně účelné, mají být co nejkvalitnější a přihlédnutím na poškození úměrné specifickým podmínkám jejich vzniku nebo dopravy (válečné události, havárie dopravních prostředků apod.).

Pro exponát nejsou vhodnými celistvosti poškozené administrativní předěrováním, opatření firemními přikreslení razítka či razítka nebo poznámkami nefunkčního charakteru.

S kvalitou dokladů souvisí i jejich sběratelská hodnota. Ta se úměrně zvyšuje podle estetického vzhledu a filatelistické zajímavosti, jako např. doporučené, spěšné a cenné zásilky, zásilky s vícenásobnými barevnými nebo smíšenými frakturami.

K odst. 3.7 OR-PH

Úvodní (titulní) list exponátu má obsahovat název exponátu, stručný záměr vystavovatele, v němž uvede:

- vymezení rozsahu specializace, včetně územního nebo časového rozsahu,
- filatelistické skutečnosti, které mají být exponátem zdůrazněny,
- upozornění na méně známa, přesto však vizuálně ukázková filatelistického materiálu (je-li to nutné),
- upozornění na původnost či abjevnost příslušných částí exponátu (je-li to nutné),
- k pochopení významu poštovní historického exponátu může být, (je-li to nutné a účelné) použit rozsáhlejší zdůvod-

ňající text (v úvodním listu), především u méně obvyklých druhů či jejich částí, který musí být výstižný a jasný.

Jury je povinna hodnotit exponát v přímé souvislosti s tímto formulovaným záměrem vystavovatele. Chybí-li úvodní list anebo je-li neplný či neodpovídající obsahu exponátu, snižuje jury hodnocení exponátu v kritériu "filatelistické zpracování exponátu".

Úprava exponátu má splňovat estetické hledisko. Doklady na listech mají být rovnoměrně rozděleny, listy nemají být přeplněny nebo naopak působit dojmem chybějících dokladů. Doklady nemají být vzájemně překládány a tím zakrývány některé podstatné údaje pro ně typické poznámky, jako N.J., Ex offe, Recor., jiná razítka, případně jiné z hlediska poštovního provozu důležité údaje.

K odst. 4.3 OR-PH

Zpracování exponátu může být hodnoceno jako:

- vynikající - jestliže exponát v úplnosti dokládá všechny druhy vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, příslušné varianty jsou rovnoměrně zastoupeny materiálem vzácným až unikátním a v jakosti odpovídající dosažitelnému stupni zachovalosti,
- velmi dobré - jestliže exponát dokládá všechny druhy vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, příslušné varianty jsou rovnoměrně zastoupeny materiálem hodnotným až vzácným a v jakosti odpovídající dosažitelnému stupni zachovalosti,

- dobré - jestliže v exponátu existují dílčí disproporce v dokladování všech druhů vhodného filatelistického materiálu ve vztahu k vymezenému rozsahu specializace, jejich varianty jsou s ohledem na vymezený rozsah specializace dokumentovány jen neúplně a materiálem běžným až velmi hodnotným, ojediněle vzácným. Kvalita (jakost) odpovídá dosažitelnému stupni zachovalosti.

K odst. 4.4 ČR-PH

S ohledem na současnou poslání filatelie jakožto významné společenské zájmové činnosti, zabývající se všestranným systematickým studiem a tříděním předmětů filatelistického zájmu, historických poštovních dokladů a skutečností, může být význam exponátu hodnocen jako

- velmi závažný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi a původními poznatky přesahuje rámec třídy v níž je vystavován a zejména neopakovatelností obsahu nebo původního výskumu či společenského významu přispívá jak k rozšíření všeobecných filatelistických znalostí, tak k naplnění shora vymezeného poslání filatelie,
- závažný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi a původními poznatky přispívá k rozšíření teoretických i praktických

- poznatků na úseku poštovní historie (např. novými zjištěními nebo utříděním a zpracováním dílčích faktů již dříve známých). Zvláštní postavení mají v tomto směru exponáty čs. pr. v zahraničí, u nichž lze hodnotit významu spatřovat např. v doložení poštovní realizace státoprávních, společenských a jiných změn či historických událostí, doložení skutečného použití některých poštovních cenin, zjištění dalších dat skutečného prvního poštovního použití, zjištění nových faktů o způsobech přepravy a pod.),

- méně závažný až zanedbatelný - jestliže exponát způsobem zpracování, výběrem materiálu s ohledem na obtížnost jeho dostupnosti i znalostmi zůstává na úrovni nebo nedosahuje poznatků od-
povídajících současnému stavu poznání příslušného oboru (např. seberu poznatků datových dostupnou katalogovou a monografickou literaturou).

K odst. 4.5 ČR-PH

Hodnocení znalostí se opírá o posouzení obecných filatelistických znalostí a speciálních oborových znalostí. Tyto znalosti projevuje sběratel:

- volbou a správným výkrem nejvhodnějšího a nejhodnotnějšího teritoriálního materiálu.

- přesný, logický a odborně správným komentářem k materiálu,
- přesným, obvykle chronologickým řazením a uspořádáním materiálu.

Obořové znalosti prokazuje vystavovatel sd základních (obecně dostupné literatury) přes specializované, monografické až po výsledky vlastní studijní a badatelské práce. S ohledem na tyto skutečnosti se filatelistické znalosti hodnotí takto:

- mimořádné - převažují-li v exponátu výsledky vlastní studijní a badatelské práce nebo mimořádná drovka a význam vystaveného materiálu, předpokládající u vystavovatele zvládnutí širokého souboru převzatých výsledků studijní a badatelské činnosti (např. v těch oblastech, kde vlastní výzkum je již jen obtížně možný),
- vynikající - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků dostupné monografické literatury a v dílčích oblastech přináší původní poznatky nebo výsledky studijní a badatelské práce vlastní či převzaté,
- velmi dobré - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků převzatých z monografické a specializované literatury, přičemž výsledky vlastní studijní a badatelské práce jsou zastoupeny v malém rozsahu,
- dobré - je-li exponát zpracován na úrovni poznatků specializované a základní literatury, výsledky vlastní studijní a badatelské práce nejsou zastoupeny.

ŠČP 7/4/77

Ve všech shora uvedených stupních hodnocení se předpokládá přesný, logický a odborně terminologicky správný popis.

Různé materiály zpracované rez specializace na generální úrovni základní katalogové literatury zpravidla jury hodnotí potvrzením o účasti.

K odst. 4.6 OK-PH

Při hodnocení jakosti klasických a poklasických exponátů (asi do r. 1914) a exponátů s materiálem vydaným po tomto datu vychází jury ze skutečnosti, že sběratelská náročnost na jakost vzhledem k relativní obtížnosti získání tohoto materiálu je u obou skupin rozdílná. U první skupiny exponátů je proto základem bodového hodnocení přítomnost materiálu v dobré jakosti, zatímco u druhé skupiny exponátů se předpokládá jakost velmi dobrá až vynikající. Obecnou výjimku z tohoto pravidla tvoří celistvosti, u nichž lze připustit poškození úměrné specifickým podmínkám ovlivňujících jejich vznik či přepravu (válečné události, havárie dopr. prostředků a pod.).

Posuzuje se jakost vystavového materiálu, jednotlivých souborů jako celku -

- hodnotí se na celistvostech nalepěné známky, jejich stříh, zoubkování (pokud byly použity) podle kritérií platných pro teritoriální filatelii,
- hodnotí se kvalita otisků poštovních a dalších funkčních razítek, jejich úplnost, jakost a čitelnost (např. místo a datum podeje k přepravě),
- jakost případných poštovních či jiných funkčních nálepek, jejich úplnost, stříh, zoubkování,

ŠČP 7/5/77

- vzájemný poměr použití poštovního účelového a sběratelsky účelového materiálu,
- v omezené míře možno zařadit do expozitů otisky nevýdaných (připravovaných) poštovních razítek nebo výplatních stříků, je-li jejich seřazení funkční a správně popsáno (a přichází-li v úvahu),
- doklady vyrobené z ochoty poštou neprošlé snižují hodnotu vystaveného materiálu.

Veškerý filatelistický materiál musí být pravý. Není přípustné zahrnovat do expozitů jakékoliv padělky, pokud nejsou jako takové jasně označeny. Za výskyt padělků ke škodě sběratelů nesé výhradní odpovědnost vystavovatel.

Vyskytne-li se při práci jury podezření na výskyt padělků ke škodě sběratelů a nejsou-li známky, či jiný filatelistický materiál ověřený, může jury přistoupit ke snížení hodnocení pouze v případě, že jejím členem je příslušný svazový expert nebo jestliže má možnost si takového experta ke své činnosti přizvat. Nemá-li jury takovou možnost, upozorní vystavovatele v průběhu expozitů na nutnost ověření či posouzení známek. Nedojde-li k tomu do následujícího vystavení, má jury následující výstavu právo hodnocení expozitů snížit, případně expozit nehodnotit.

Stupně vzácnosti filatelistického materiálu jsou následující:

- 1 vzácný
- 2 hodnotný
- 3 běžný

Jury posuzuje tyto stupně výhradně dle míry relativní obtížnosti získání materiálu bez zřetele k jeho komerční hodnotě. Celkové zhodnocení jakosti a vzácnosti se opírá o určení převažujícího materiálu v expozitě (např. tedy "převážně zastoupen materiál hodnotný ve velmi dobré jakosti").

K odst. 4.7 GR-PH

Hodnocení úpravy expozitů se opírá o posouzení srozumitelnosti textu a celkového estetického působení expozitů. Popis neopakuje to, co je zřejmé z vystaveného materiálu, soustřeďuje se zejména na objasnění jeho významu a na postihnutí vnitřních souvislostí. Grafická úprava expozitů má být jednoduchá, střídavá a vkusná, bez kreseb, výstřížků, fotografií a jiného nefunkčního nefilatelistického materiálu. Reprodukce rubu celistvostí v nezbytných případech je přípustná.

Vhodná forma vyjádření vzácnosti materiálu textem či přijatými zkratkami je přípustná, zásadně však nejsou přípustné údaje o komerčním charakteru.

Pro výstavu v zahraničí je požadován doplňkový popis v některém ze světových jazyků.

K odst. 5.3 GR-PH

Při hodnocení expozitů postupuje jury tak, že jednotlivé body přiděluje striktně na základě naplnění jednotlivých hodnotících kritérií daných GR a těmito Směrnicemi. K součtu přičte 10 bodů a podle celkového výsledku pak v tabulce vyhlédá stupeň medaile.

Několik ukávek celistvostí z mé poštovní historické sbírky na dokreslení zavěšeného textu směrnic ke Generálnímu výstavnímu řádu PH (psal se rok 1987).

1849

Ohn
der köbly Bürger Aufschrift
Rokitzen

PRAG
16 April.

12

Herrn H. Kropf

Prag 58 1/2

PRAG
16 April.

Deutsch schreiben!
Písmo zřetelně!

Eilmnachricht - Spěšná zpráva

An *Herrn Friedrich Leis,*
Adresse

Berlin-Liemenstadt
Königsdamm, Wohnlager
"Geserve"

Fernsprecher Nr.
telefon čis. *(Rechnummer - číslo)*

oder über
nacho prostřednictvím
Fernsprächer Nr.
telefonu čis. *(Rechnummer - číslo)*

Room for Post- oder Telegrammvermerk
Místo pro záznam o předání nebo ovládnutí

PRAG 25
16.11.5-12
28
PRAHA 28

Deutsch schreiben!
Písmo zřetelně!

Lebenszeichen von
Jsem na živu
aus

Famf. Leis,
(Zaname - jméno) (Vorname - příjmení)

Praha XII., Gregorova 6/I. - Kotelnicat.
(Ortsangabe - místo pobytu) (Straße - ulice)

Datum: *14./2. 1945.* *(Inhalt zugelassen höchstens 10 Worte Klartext. Sdělení dovoleno nejvýše 10 slovy v jasné řeči)*

Jsem všichni i u Repíkova zadrženi.
Dopis následuje. Dís!

180

